

ERGENLERDE SİBER ZORBALIĞIN VE MAĞDURİYETİN YORDAYICILARININ İNCELENMESİ

Adem PEKER*
Yüksel EROĞLU**
Şükrü ADA***

ÖZET

Genel amacı ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcılarını belirlemek olan bu araştırmanın özel amacı empatik eğilim, cinsiyet, algılanan akademik başarı ve haftalık ortalama internet kullanma süresinin siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmada ayrıca empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet açısından farklılaşması; empatik eğilim ve siber zorbalığın algılanan akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisi ve empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide algılanan akademik başarının aracılık etkisi incelenmiştir. Araştırma örneklemini 400 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Sorular Anketi ve Empatik Eğilim Ölçeği uygulanmıştır. Siber zorbalık, mağduriyet ve empatik eğilimin cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonucuna göre kızların empatik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığı bulunmuştur. Siber zorbalık, mağduriyet ve empatik eğilim arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan korelasyon sonucunda empatik eğilimin, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile negatif, siber zorbalığın ise siber mağduriyet ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarının siber zorbalık üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları, siber zorbalığın empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarı; siber mağduriyetin ise empatik eğilim ve haftalık ortalama internet kullanma süresi tarafından yordandığını göstermiştir. Ayrıca empatik eğilimin ve siber zorbalığın algılanan akademik başarıyı yordadığı bulunmuştur. Son olarak empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide algılanan akademik başarının kısmi aracılık rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, empatik eğilim, regresyon analizi

---

* Uzman Psikolojik Danışman, Sakarya, Mithatpaşa Şükrü Ayna Anadolu Lisesi, adem.peker@hotmail.com

** Uzman Psikolojik Danışman, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, yukseleroglu45@gmail

*** Yrd.Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, KKEF, sukruada@atauni.edu.tr

THE INVESTIGATION OF PREDICTORS OF CYBERBULLYING AND CYBERVICTIMIZATION IN ADOLESCENTS

ABSTRACT

The specific purpose of this research, whose general objective is to examine predictors of cyberbullying and victimization in adolescents, is to determine the predictive roles of emphatic tendency, gender, frequency of internet usage, perceived academic achievement on cyber bullying, and victimization. Also, whether emphatic tendency, cyberbullying, and cybervictimization differed by gender, and the predictive roles of emphatic tendency and cyber bullying on perceived academic achievement, and the mediational role of perceived academic achievement in linking emphatic tendency to cyberbullying were investigated. The research sample consisted of 400 high school students. Personal Information Form, Cyberbullying and Cybervictimization Questions, and Emphatic Tendency Scale were administered to the participants. According to the results of the t-test, emphatic tendency of females was higher than males. On the other hand, it was found that males were more likely to be cyberbullies than females. In correlational analysis, it was determined that cyberbullying correlated positively with cybervictimization, and both cyberbullying and cybervictimization were associated negatively with emphatic tendency. Multi regression analysis showed that cyberbullying was negatively predicted by emphatic tendency, gender, and perceived academic achievement. However, the results of the multi regression analysis indicated that cybervictimization was predicted by emphatic tendency and frequency of internet usage. Also, it was found that perceived academic achievement was predicted by emphatic tendency and cyberbullying. Finally, it was determined that perceived academic achievement partially explained the relationship between emphatic tendency and cyberbullying. Results were discussed in the light of the literature.

KeyWords: Cyberbullying, cybervictimization, emphatic tendency, regression analysis

1.GİRİŞ

1.1. Siber Zorbalığın Tanımı

İnternet, cep telefonu gibi bilişim ve iletişim teknolojileri, başkalarıyla kolaylıkla iletişim kurma, bilgiye hızlı şekilde ulaşma, duygu ve düşüncelerin yüz yüze iletişimin getirdiği sınırlamalar olmaksızın özgür biçimde ifade edilmesi ve zamanın eğlence- li biçimde değerlendirilmesini sağlayan fırsatlar sunma gibi yararları sayesinde yaşamın vazgeçilmez bir parçası durumuna gelmiştir. Yapılan araştırmalar ergenlerin cep telefonunu, bilgisayarları, interneti ve cep bilgisayarlarını içeren bilişim ve iletişim teknolojilerini yoğun biçimde kullandığını göstermektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Patchin ve Hinduja, 2006; Slonje ve Smith, 2008).

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin ergenler arasında yoğun olarak kullanılması- nın ergenlere birçok fayda sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda ergenlerin artık arka- daşlıklarını bilişim ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kurduğu ve sürdürdüğü ifade edilmektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). David-Ferdon ve Hertz (2007) ise bili- şim ve iletişim teknolojilerinin bireylerin bilgiye kolaylıkla ulaşmasını sağlamanın yanında yaratıcılıklarını sergilemede onlara yeni fırsatlar sunduğunu belirtmektedir.

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin birçok faydası olmasına rağmen sınırsız, de- netimsiz ve kontrolsüz kullanımı bazı olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Valkenburg ve Soeters (2001) bilişim ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasının ergenlerin yaşamına getirdiği olumsuzlukları pornografik görüntülerle ve şiddet içerikli materyallerle karşılaşma olasılığının artması, bilişim ve iletişim teknolojileri aracılığıy- la tanışılan kişilere kişisel bilgilerin açıklanması ve bu kişilerle yüz yüze buluşulması olarak sıralamıştır.

İnternet, cep telefonu, SMS gibi iletişim araçları günlük yaşamı kolaylaştırmala- rının yanında kötü niyetli kullanıcıların ellerinde diğer insanlara zarar veren araçlara dönüşmektedir. Bilgi ve iletişim araçlarının kötü niyetle kullanılmasından kaynaklanan isimsiz çağrı gönderme, kimliği gizleyerek zararlı e-postalar (spam) atma, bir kişi ya da grubu karalamak için hakaret ve tehdit içerikli ses, görüntü ve metinler yayma gibi eylemler siber zorbalık olarak isimlendirilmektedir (Arıca, 2009).

Siber zorbalık, bir birey veya grubun bilişim ve iletişim teknolojilerini diğer bi- reylerle zarar vermek amacıyla tekrarlayan biçimde kullanması olarak tanımlanmaktadır (Belsey, 2007). Siber zorbalık sosyal saldırganlığın elektronik iletişim araçlarıyla ya- pılması (Lacey, 2007) ya da dijital teknolojinin diğer bireylere rahatsız edici mesajlar göndermek ve sosyal saldırganlık yapmak amacıyla kullanılması olarak da (Willard, 2007) tanımlanmaktadır.

Araştırmalar siber zorbalığın öğrencilerin okul yaşamı üzerinde ciddi olumsuz etkileri bulunduğunu göstermektedir. Nitekim siber mağdurların notlarının birdenbire düştüğü (Beran ve Li, 2005), çok fazla devamsızlık yaptıkları (Raskauskas ve Stoltz, 2007), okulu bıraktıkları ve okula silah getirdikleri ortaya konmuştur (Ybarra, Diener- West ve Leaf, 2007).

Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrenciler arasında siber zorbalık ve mağduriyetin yaygın bir sorun olduğu görülmektedir. Arıca ve diğer. (2008) tara- findan yapılan çalışmada Türk öğrencilerin siber zorbalık yapma oranı %36 olarak bulunmuştur. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) ise bilgi ve iletişim teknolojilerini sık sık kullanan 14-19 yaşındaki öğrencilerin siber zorbalık yaptığını rapor etmiştir. Çetin, Peker ve Eroğlu'nun (2010) çalışmasında kız öğrencilerde internet bağımlılığının art- masının ve yaşam doyumunun düşmesinin siber zorba olma; internet bağımlılığının siber mağdur olma olasılığını arttırdığı görülmüştür. Peker ve Eroğlu (2010), erkek öğrencilerde internet bağımlılığının artması siber zorba, siber kurban ve siber zor- ba/kurban olma olasılığını arttırdığı tespit etmiştir. Çetin, Peker, Eroğlu ve Çitemel (2011) sosyal ilişkilerinden yeterli doyum elde edemeyen bireylerin bu doyumunu sanal ortamdaki ilişkileri aracılığıyla sağlamaya çalıştığını bildirmiştir.

Dilmaç (2009), üniversite öğrencilerinin %23'ünün en az bir kere siber zorbalık yaptıklarını, %55'inin ise hayatlarında en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Arıca (2009) öğrencilerin %20'sinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, %54'ünün ise en az bir kez siber mağdur olduklarını tespit etmiştir. Eroğlu, Çetin, Güler, Peker ve Pepsöy (2011) siber zorbalığa maruz kalan kızların erkeklerle oranla daha çok boyun eğici bir tutum izlediklerini bulmuştur. Eroğlu ve Peker (2011) ise siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal desteği olumsuz etkilediğini bildirmiştir. Siber zorbalıkla ilgili bir başka çalışmada ise Çetin, Yaman ve Peker (2011) 22 soru ve 3 alt boyuttan oluşan Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği geliştirmişlerdir.

Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba ve Pepsöy (2012) ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu siber zorbalığı negatif, siber zorbalık ise psikolojik uyumsuzluğu pozitif yönde yordadığını ortaya çıkarmıştır. Peker, Eroğlu ve Çitemel (2012) boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili olduğunu ve boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye cinsiyetin tam aracılık ettiğini göstermiştir. Buna karşın boyun eğici davranışlar ile siber mağduriyet arasındaki ilişkide ise cinsiyetin aracılık etkisinin bulunmadığı belirlenmiştir.

1.2. Siber Zorbalığın Geleneksel Zorbalıkla İlişkisi

Siber zorbalığın, geleneksel zorbalığın bir uzantısı olduğunu öne sürenler olduğu gibi (Li, 2005; Topçu ve Erdur-Baker, 2007), geleneksel zorbalıktan farklı bir yapı olduğunu öne sürenler de (Strom ve Strom, 2004) bulunmaktadır. Siber zorbalığın çeşitli yönleriyle geleneksel zorbalıktan farklılaştığı ifade edilmektedir. Geleneksel zorbalıkta güç dengesizliği fiziksel bakımdan üstün olmayı, siber zorbalıkta ise teknolojik becerilerin fazla olmasını içermektedir (Patchin ve Hinduja, 2006). Siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran diğer bir nokta ise siber zorbalıkta kısa zamanda birçok kişiye ulaşılabilmesinin mümkün olmasıdır (Soutworth, Finn, Dawson, Fraser ve Tucker, 2007; Slonje ve Smith, 2008). Ayrıca siber zorbanın iletişim araçları vasıtasıyla mağdurla istediği her an ve mağdur nerede olursa olsun onunla iletişim kurma olanağına sahip olması, siber mağduru sürekli zorbalığa uğrama tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır (Kowalski ve Limber, 2007). Bunun yanında geleneksel zorbalıkta zorbanın kimliği belli iken siber zorbalıkta kimliğin gizlenebilmesi mümkündür (Kowalski ve Limber, 2007; Shariff, 2008).

1.3. Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Algılanan Akademik Başarı ile İlişkisi

Akademik başarının ergenlerin tüm yaşantısını etkileyen önemli bir kavram olduğu ifade edilmektedir. Bireylerin başarı karşısında mutluluk, güven ve kişisel doyum; başarısızlık karşısında ise üzüntü, hayal kırıklığı ve depresyon gibi duygusal tepkiler geliştirebildiği ifade edilmektedir (Keskin ve Sezgin, 2009). Ayrıca akademik başarının yüksek olmasının antisosyal davranışları azalttığı ifade edilmektedir (Ma, Shek ve Bun Lam, 2000).

Siber zorbalık ve mağduriyet açısından bakıldığında ise araştırmalar; akademik başarının siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki ve siber zorbalığın okul yaşamına etkilerini inceleyen araştırmalar olmak üzere iki grupta ele alınabilir. Huang ve Chou (2010) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin akademik başarılarının siber zorbalık yapmaları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Akademik başarıyla siber zorbalık ilişkisinin incelendiği bir başka araştırmada (Li, 2007) siber zorbalığın % 34'ünün ortalamadan yüksek, % 57'sinin ortalama ve % 4'ünün ise ortalamadan düşük akademik başarıya sahip olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada siber mağdurların %48'inin akademik başarısının ortalamadan yüksek, %2'sinin ise ortalamadan düşük olduğu belirlenmiştir. Farklı siber zorbalık türleriyle akademik başarı arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada metin yoluyla yapılan siber zorbalığın matematik dersi başarısıyla ilişkili olduğu bildirilmiştir. Mitchell (2011) tarafından yapılan araştırmada akademik başarının hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı bildirilmiştir. Beran ve Li (2005) tarafından yapılan araştırmada da okuldan kaçma, notların düşmesi ve derslere konsantre olamama ile siber zorbalık arasında herhangi bir ilişki bulunamazken, siber mağduriyetin derslere konsantre olamamaya ilişkili olduğu görülmüştür. Eroğlu (2011) akademik yeterliğin hem siber zorbalık ve hem de siber mağduriyetin önemli yordayıcılarından birisi olduğunu belirlemiştir. Bu bulgu, siber mağdurların, kendilerine en çok okul arkadaşlarının siber zorbalık uyguladığını belirttiği araştırma bulgusuyla (Kowalski ve Limber, 2007) birlikte düşünüldüğünde akademik başarının düşük olmasının siber mağduriyet açısından bir risk faktörü oluşturabileceği ileri sürülebilir.

Siber zorbalığın öğrencilerin okul yaşamı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar siber mağdurların notlarının birdenbire düştüğünü (Beran ve Li, 2005), çok fazla devamsızlık yaptıklarını (Raskauskas ve Stoltz, 2007), okulu güvenilir bir yer olarak algılamadıklarını (Varjas, Henrich ve Meyers, 2009) ve okulu bıraktıklarını (Ybarra, Diener-West ve Leaf, 2007) ortaya koymuştur. Siber mağdurların notlarının birdenbire düşmesinin derslere yoğunlaşamamalarından ve kendilerini çaresiz ve dışlanmış hissetmelerinden kaynaklandığı ifade edilmektedir (Beran ve Li, 2005).

1.4. Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyet ile İlişkisi

Siber zorbalığın daha çok ilişkisel zorbalık türü davranışları (birisinin hakkında söylenti çıkarma, sosyal dışlama ve dedikodu) içermesi nedeniyle siber zorbalığın daha çok kızlar tarafından gösterileceği varsayılmıştır (Keith ve Martin, 2005). Buna karşın birçok araştırmacı (Arıcak ve diğer. 2008; Dilmaç, 2009; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007) erkeklerin daha çok siber zorbalık yaptığını ortaya koymuştur. Bunun yanında kızların daha çok siber zorbalık yaptığı varsayımını destekleyen araştırma bulguları (Wolak ve diğerleri, 2007) da bulunmaktadır. Siber zorbalık yapma açısından kızlar ve erkekler arasında herhangi bir farklılık bulunmadığını gösteren araştırmalar (Hinduja ve Patchin, 2009; Topçu, Baker, Çapa ve Aydın, 2008) da mevcuttur.

Siber mağduriyet açısından ise kızların daha çok siber zorbalığa maruz kaldığını (Mesch, 2009; Kowalski ve Limber, 2007) gösteren araştırmalar olduğu gibi siber mağduriyet açısından erkekler ve kızlar arasında herhangi bir farklılık bulunmadığını (Topçu ve diğer. 2008) bildiren araştırmalar da bulunmaktadır.

1.5. Siber Zorbalık ve Mağduriyet ile İnternet Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki

İnternet kullanımının gençler arasında hızla yaygınlaştığı bildirilmektedir. Erdur-Baker, Yerin-Güneri ve Akbaba-Altun (2006) tarafından 143 ortaokul öğrencisi ile yapılan araştırmada bu öğrencilerin her gün internet kullandıkları saptanmıştır (akt., Topçu, 2008). Ybarra ve Mitchell (2004) günlük olarak yoğun şekilde internet kullanımının siber zorba ve siber zorba/mağdur olmanın önemli bir yordayıcısı olduğunu ifade etmiştir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) internet temelli iletişim kaynaklarını kullanma ile siber zorba ve mağdur olma arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2008) özel liselerin, interneti devlet liselerinden daha fazla kullanmasına rağmen devlet liselerinde okuyanların daha çok siber zorbalık yaptığını ve siber zorbalığa maruz kaldığını belirlemiş ve bu durumun, internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkiyi etkileyen çeşitli aracı etmenlerin varlığına işaret ettiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda Li (2005) tarafından yapılan araştırmada internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık arasında çok düşük fakat anlamlı bir ilişki bulunduğu, siber mağdur olma ile internet kullanma sıklığı arasında ise bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir. Araştırmalardan elde edilen çelişkili sonuçlar internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlayacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

1.6. Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Empatik Eğilimi ile İlişkisi

Empati, kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 1998). Empati bilişsel ve duygusal boyutlardan oluşan çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmaktadır. Empatinin duygusal boyutu diğer bireylerin duygularının dolaylı olarak yaşanmasını içermektedir. Empatinin bilişsel boyutu ise diğer bireylerin duygularının *perspektif alma* aracıyla anlaşılmasını içermektedir (De Wied, Goudna, Matthys, 2005).

Empatinin empatik eğilim ve empatik beceri olmak üzere iki yapıdan oluştuğu ifade edilmektedir. Empatik beceri daha çok kişinin duygusunun anlaşıldığı ve hissedildiğinin karşısındaki kişiye aktarılması ve hissettirilmesi ile ilgilidir. Empatik eğilim ise bireyin başkalarının yaşantılarını ve duygularını anlama ve hissetme potansiyelidir. Empatik becerilerin temelini empatik eğilim oluşturmaktadır (Cohen, 1992; deKemp, Overbeek, de Wied, Engels, Scholte, 2007; akt. Kaya ve Siyez, 2010; Öz, 1998).

Empatik eğilim bireylerin psiko sosyal uyumunu olumlu yönde etkilerken, empatik eğilimlerin azalması bireyin psiko sosyal uyumunun bozulmasıyla ilişkilidir

(Kaya ve Siyez, 2010). Empatik eğilimin yüksek olmasının, bireylerin saldırganca davranışlarının karşı tarafta yol açabileceği olası zararları tahmin etmelerine fırsat sağladığı için saldırganlığı azalttığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Kowalski ve Limber (2007) siber zorbalığın, davranışlarının mağdurda yol açtığı olumsuz duygusal sonuçları görememesinin mağdurla empati kurmasını güçleştirdiğini ve mağdurla empati kuramamasının, yaşananların sadece sanal ortamda kaldığı düşüncesine kapılmasına ve dolayısıyla davranışlarını sonlandırmakta güçlük çekmesine neden olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca empatik eğilimin zorbalık (Ireland, 1999; Joliffe ve Farrington, 2006) ve saldırganlık (Sergeant, Dickins, Davies ve Griffiths, 2006; Yüksel, 2004) ile negatif; zorbalığa maruz kalmış sınıf arkadaşına yardım etme (Gini, Albiero, Benelli ve Altoe, 2007) ve öz-kontrol (Tangney, Baumeister ve Boone, 2004) ile pozitif ilişkili olduğu bildirilmektedir. Bununla birlikte bireylerin davranışlarının yol açtığı sonuçları görmediği sanal ortamda, diğer bireylerin duygularını anlama ve hissedebilme potansiyelini içeren empatik eğilimin siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkisini inceleyen herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır.

1.7. Araştırmanın Amacı

Araştırma soruları şu şekilde ifade edilebilir:

1. Empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyet cinsiyet açısından farklılaşmakta mıdır?
2. Empatik eğilim ile siber zorbalık ve mağduriyet arasında bir anlamlı ilişki var mıdır?
3. Empatik eğilim, cinsiyet, haftalık ortalama internet kullanma süresi ve algılanan akademik başarı birlikte siber zorbalığı yordamakta mıdır?
4. Empatik eğilim, cinsiyet, haftalık ortalama internet kullanma süresi ve algılanan akademik başarı birlikte siber mağduriyeti yordamakta mıdır?
5. Empatik eğilim ve siber zorbalık birlikte akademik başarıyı yordamakta mıdır?
6. Empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye algılanan akademik başarı aracılık etmekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modelini tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli oluşturmaktadır. İlişkisel tarama modelleri iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. İlişkisel tarama modeli gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermemekle birlikte bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde ötekinin kestirilmesine olanak sağlamaktadır (Karasar, 2006).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma, 2010- 2011 öğretim yılında Sakarya ilinde 9., 10., 11. ve 12. sınıflara devam eden 400 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin 229 (%57,25) tanesi kız, 171 (%42,75) tanesi ise erkektir. Çalışma grubunu oluşturan öğrenciler 14 ile 18 yaş arasındadır ve yaş ortalamaları 16,5'tir. Kız öğrencilerin haftalık ortalama internet kullanma süresi 9.59±8.73 saat, erkeklerin haftalık ortalama internet kullanma süresi ise 13.29±11.21 saattir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin nitelikleri hakkında bilgi toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formu; cinsiyet, algılanan akademik başarı ve haftalık ortalama internet kullanma süresi ile ilgili sorular içermektedir. Algılanan akademik başarı, katılımcılardan “Akademik başarınızı nasıl algılıyorsunuz?” sorusunun karşısında yer alan düşük, orta ve yüksek seçeneklerinden birisini işaretlemeleri istenerek, haftalık ortalama internet kullanma süresi ise katılımcılara “Haftalık ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?” sorusu sorularak ölçülmüştür.

2.3.2. Siber Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Sorular

Siber zorbalık ve mağduriyetle ilgili veriler, Dilmaç (2009) ve Arıcağ (2009) tarafından geliştirilmiş olan ölçme aracı kullanılarak toplanmıştır. Bu veri toplama aracı, siber zorbalığın Belsey (2007) tarafından yapılan tanımını ve öğrencilerin siber zorbalık kavramı ile ne anlatılmak istendiğini anlamalarını kolaylaştırmak için siber zorbalık içeren çeşitli davranış örneklerini içermektedir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracında yapılan tanımın ve çeşitli örneklerin ardından, 1.“Bugüne kadar hiç siber zorbalık yaptınız mı? ” ve 2. “Hiç siber zorbalığa maruz kaldınız mı?”soruları yer almaktadır. Katılımcılardan bu iki soruyu, “1(Hiç)”, “2(Bir kere)”, “3(İki-dört kere)” ve “4(Beş veya daha fazla)” seçeneklerinden birisini işaretlemek yoluyla cevaplandırmaları istenmiştir. Ölçme aracı sınıflandırma ölçeğine dayalı olarak oluşturulduğu için yalnızca içerik geçerliği açısından incelenmiş ve siber zorbalık konusunda yeterli bilgiye sahip iki uzman, maddelerin anlaşılabilirliğini ve ölçme aracının genel kalitesini değerlendirmiştir (Arıcağ, 2009).

2.3.3. Empatik Eğilim Ölçeği

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), bireylerin empati kurma eğilimlerini ölçmek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Likert tipte bir ölçek olup, 20 soru-

dan oluşmakta ve her soruya 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Ölçekte 8 madde (3,6,7,8,11,12,13 ve 15) tersten puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100'dür. Toplam puan katılımcıların empatik eğilim puanlarını ifade etmekte; puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek; düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .72 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla EEÖ, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna üç hafta arayla iki defa uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği .82 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki ölçeği yarılama güvenilirliği .86 olarak bulunmuştur. Benzer ölçek geçerliği için EEÖ ile Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama" alt ölçeği 24 kişilik bir katılımcı grubuna uygulanmış ve benzer ölçekler geçerliği .68 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen iç tutarlık güvenilirlik katsayısı ise .81'dir.

2.4. İşlem

Araştırma sürecinde öncelikle gerekli kurumlardan izin alınmıştır ve araştırmanın başlangıcında katılımcılar araştırmaya katılımın gönüllülüğe dayalı olduğu, araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgilendirilmiştir. Ölçekler öğrencilere araştırmacılar tarafından gruplar halinde sınıflarda uygulanmıştır. Araştırmada, (1) empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet açısından farklılaşması t-testi, (2) empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi, (3) empatik eğilim, cinsiyet, haftalık ortalama internet kullanma süresi ve algılanan akademik başarının siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki yordayıcı etkisi ve (4) empatik eğilim ve siber zorbalığın akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisi çoklu regresyon analiziyle incelenmiştir. Ayrıca algılanan akademik başarının, empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide oynadığı aracı rolü incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Sınıflama ölçeğine giren cinsiyet ve algılanan akademik başarı değişkenleri, dummy değişken olarak adlandırılan yeni yapay bir değişkene dönüştürüldükten sonra analize sokulmuştur (Büyüköztürk, 2008). Dummy değişkenlerin oluşturulmasında cinsiyet değişkeni kızlar=1, erkekler 0; algılanan akademik başarı değişkeni ise algılanan akademik başarısı yüksek olanlar=1, algılanan akademik başarısı düşük olanlar=0 şeklinde kodlanmıştır. Analizler SPSS 16.00 programı aracılığıyla yapılmıştır.

Algılanan akademik başarının, empatik eğilim ve siber zorbalık arasındaki ilişkide oynadığı aracı rolün test edilmesinde Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen adımlar izlenmiştir. İlk olarak bağımsız değişkenle aracı değişken; ikinci olarak aracı değişkenle bağımlı değişken; üçüncü olarak ise bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmalıdır. Son olarak bağımsız değişkenle aracı değişken birlikte regresyon analizine girdiğinde bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki anlamlı etkisinin ortadan kaybolması ya da anlamlılığının azalması gerekmektedir.

3. BULGULAR

3.1. Empatik Eğilim, Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyet Açısından Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar

Empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet açısından farklılaşması amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.
Kızların ve Erkeklerin Empatik Eğilim, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Açısından Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

	Kızlar		Erkekler		t	p
Değişkenler	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Empatik Eğilim	66.81	12.37	63.43	12	2.73	.007*
Siber Zorbalık	1.35	.71	1.66	.97	-3.68	.000*
Siber Mağduriyet	1.34	.64	1.45	.76	-1.55	.121

*p<.05

Tablo 1 incelendiğinde kızların empatik eğilim ortalama puanlarının ($\bar{X}$ =66.81), erkeklerden ($\bar{X}$ =63.43); erkeklerin siber zorbalık puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =1.66) ise kızlardan ($\bar{X}$ =1.35) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.2. Empatik Eğilim, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkilere Yönelik Sonuçlar

Empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.
Empatik Eğilim, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2
1. Empatik eğilim		
2. Siber zorbalık	-.35**	
3. Siber mağduriyet	-.25**	.19**

**p<.01

ERGENLERDE SİBER ZORBALIĞIN VE MAĞDURİYETİN .....

Tablo 2 incelendiğinde empatik eğilimin siber zorbalık ($r=-.35$, $**p<.01$) ve siber mağduriyetle ($r=-.25$, $**p<.01$) ve siber zorbalığın siber mağduriyet ile pozitif ilişkili ($r=.19$, $**p<.001$) olduğu görülmektedir.

3.3. Empatik Eğilim, Cinsiyet ve Algılanan Akademik Başarının Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Empatik eğilim, cinsiyet, algılanan akademik başarı ve haftalık ortalama internet kullanma süresinin (internetin ortalama kaç saat kullanıldığı) siber zorbalık üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinin sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Empatik Eğilim, Cinsiyet ve Algılanan Akademik Başarının Siber Zorbalığı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	B	t	p
Model 1	F (1,398)=55.17, p<.05 R=.35, R ² =.12, Uyarlanmış R ² =.12				
Empatik eğilim	-.024	.003	-.349	-7.428	.000**
Algılanan akademik başarı			-.163	-2.867	-.142
Cinsiyet			-.137	-2.912	-.145
Haftalık ortalama internet kullanma süresi (saat)			.015	.321	.748
Model 2	F (1, 397)=8.48, p<.05 R=.37, R ² =.14, Uyarlanmış R ² =.14				
Empatik eğilim	-.023	.003	-.330	-7.033	.000**
Cinsiyet	-.235	.081	-.137	-2.912	.004**
Haftalık ortalama internet kullanma süresi (saat)			.011	.243	.808
Algılanan akademik başarı			-.184	-3.257	-.162
Model 3	F (1, 396)=10.608, p<.05 R=.40, R ² =.16, Uyarlanmış R ² =.16				
Empatik eğilim	-.015	.004	-.223	-3.922	.000**
Cinsiyet	-.264	.080	-.154	-3.257	.001**
Algılanan akademik başarı	-.475	.146	-.184	-3.297	.001**
Haftalık ortalama internet kullanma süresi (saat)		.077	.004	.077	.939

**p<.01

Siber zorbalığı yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre 1. adımda empatik eğilimin siber zorbalığın %12'sini açıkladığı, bunun yanında siber zorbalığın açıklanmasına 2. adımda cinsiyetin % 2'lik bir katkı, 3. adımda ise algılanan akademik başarının % 2'lik bir katkı sağladığı görülmüştür. Adı geçen üç değişken birlikte siber zorbalığın %16'sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayılarına (β) göre değişkenlerin siber zorbalık üzerindeki göreceli etkisi; empatik eğilim ($\beta=-.223$, $t=-3.922$, $p=.000$), algılanan akademik başarı ($\beta=-.184$, $t=-3.297$, $p=.001$) ve cinsiyet ($\beta=-.154$, $t=-3.257$, $p=.001$) şeklindedir.

3.4. Empatik Eğilim, Cinsiyet ve Algılanan Akademik Başarının Siber Mağduriyet Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarının siber mağduriyet üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon analizinin sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Empatik Eğilim, Cinsiyet ve Algılanan Akademik Başarının Siber Mağduriyeti Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Model 1	F (1,398)=25.341, $p<.05$ R=.25, $R^2=.06$, Uyarlanmış $R^2=.06$				
Empatik eğilim	-.014	.003	-.245	-5.034	.000**
Cinsiyet			-.045	-.925	.356
Algılanan akademik başarı			.029	.486	.627
Haftalık ortalama internet kullanma süresi (saat)			.108	2.230	0.26
Model 2	F (1, 397)=4.97, $p<.05$ R=.27, $R^2=.07$, Uyarlanmış $R^2=.07$				
Empatik eğilim	-.014	.003	-.244	-5.048	.000**
Haftalık ortalama internet kullanma süresi (saat)	.041	.019	.123	3.230	.002**
Cinsiyet			-.042	-.867	.387
Algılanan akademik başarı			.035	.597	.551

** $p<.01$

Siber mağduriyeti yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları 1. adımda empatik eğilimin siber mağduriyetin %6'sını açıkladığını, 2. adımda ise haftalık ortalama internet kullanma süresinin siber mağduriyetin açıklanmasına % 1'lik katkı sağladığını ortaya koymuştur. Adı geçen iki değişken birlikte siber mağduriyetin %7'sini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayılarına (β) göre değişkenlerin siber mağduriyet üzerindeki göreceli etkisi; empatik eğilim ($\beta=-.244$, $t=-5.048$, $p=.000$) ve haftalık ortalama internet kullanma süresi ($\beta=.123$, $t=3.230$, $p=.002$) şeklindedir.

3.5. Empatik Eğilim ve Siber Zorbalığın Algılanan Akademik Başarı Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Empatik eğilimin ve siber zorbalığın algılanan akademik başarı üzerindeki etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.

Empatik Eğilim ve Siber Zorbalığın Algılanan Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Model 1	F (1,398)=192.562, $p<.05$ R=.57, $R^2=.33$, Uyarlanmış $R^2=.32$				
Empatik eğilim	.015	.001	.571	13.877	.000**
Siber Zorbalık			-.125	-2.867	.012
Model 2	F (1, 397)=8.219, $p<.05$ R=.58, $R^2=.34$, Uyarlanmış $R^2=.34$				
Empatik eğilim	.014	.001	.527	12.122	.000**
Siber Zorbalık	-.048	.017	-.125	-2.867	.004**

** $p<.01$

Algılanan akademik başarıyı yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde 1. adımda empatik eğilimin algılanan akademik başarının % 33'ünü açıkladığı, 2. adımda siber zorbalığın algılanan akademik başarının açıklanmasına % 1'lik katkı sağladığı görülmüştür.

3.6. Empatik Eğilim ile Siber Zorbalık Arasındaki İlişkide Algılanan Akademik Başarının Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar

Aracılığın test edilmesine ilişkin adımlarda empatik eğilimin algılanan akademik başarıyı pozitif olarak yordadığının ($\beta=.571$, $t=13.877$, $p=.000$) bulunması ilk koşulun, algılanan akademik başarının siber zorbalığı negatif şekilde yordadığının ($\beta=-.7999$, $t=-6.477$, $p=.000$) belirlenmesi ikinci koşulun karşılandığını göstermiştir. Son olarak empatik eğilim ve algılanan akademik başarı birlikte hiyerarşik regresyon analizine sokulduklarında elde edilen sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Empatik Eğilim ve Algılanan Akademik Başarının Siber Zorbalığı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Model 1	F (1,398)=55.174, p<.05 R=.40, R ² =.12, Uyarlanmış R ² =.12				
Empatik eğilim	-.024	.003	-.349	-7.428	.000**
Model 2	F (1, 397)=8.219, p<.05 R=.37, R ² =.14, Uyarlanmış R ² =.13				
Empatik eğilim	-.018	.004	-.256	-4.516	.000**
Algılanan akademik başarı	-.421	.147	-.163	-2.867	.004**

**p<.01

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları empatik eğilimin siber zorbalığı pozitif olarak ($\beta=-.349$, $t=-7.428$, $p=.000$) yordadığını göstermiştir. Bu sonuca dayanarak üçüncü koşulun karşılandığı söylenebilir. Ancak empatik eğilim ve algılanan akademik başarı birlikte regresyon analizine sokulduklarında empatik eğilimin anlamlılığının azaldığı ($\beta=-.163$, $t=-2.867$, $p=.000$) görülmüştür. Bu durum kısmi aracılığa işaret etmektedir (Baron ve Kenny, 1986). Aracılık etkisinin test edilmesi amacıyla yapılan Sobel z testi (Sobel, 1982) sonuçları aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir ($Z= 5.8691753$, $p=.000$).

4. TARTIŞMA

Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcılarını belirlemek olan bu araştırmada öngörülen ilişkiler iki başlık altında incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle kavramlar arasında doğrudan ilişkiler, sonrasında ise, empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide algılanan akademik başarının etkisi incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda siber zorbalığı empatik eğilimin, cinsiyetin ve algılanan akademik başarının birlikte yordadığı; siber mağduriyeti ise empatik eğilimin ve haftalık internet kullanma süresinin açıkladığı, cinsiyetin ve algılanan akademik başarının siber mağduriyet üzerinde yordayıcı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular empatik eğilim düştükçe siber zorbalığın arttığını göstermiştir. Bu bulgu empatinin (Topçu, 2008) ve duyguları anlamının (Dilmaç, 2009) siber zorbalığı olumsuz biçimde yordadığını gösteren araştırma bulgularıyla örtüşürken, empatik eğilim ile siber zorbalık arasında ilişki olmadığını saptandığı

araştırma sonucuyla (Çifçi, 2010) farklılaşmaktadır. Empatinin bilişsel ve duygusal yakınlığı içeren bir yeterlik (Dökmen, 1998) olduğu düşünüldüğünde, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kurulan iletişimde bireylerin bilişsel ve duygusal olarak birbirinden uzak olmasının karşı tarafın duygu ve düşüncelerini anlamakta zorlanmasına yol açtığı ifade edilebilir. Kowalski ve Limber'in (2007) siber zorbanın, davranışlarının yol açtığı olumsuz sonuçları görmemesinin davranışlarından ötürü sorumluluk duymasını ve mağdurla empati kurmasını önlediğini ifade etmesi bu yorumu destekler niteliktedir. Pişkin (1991) empatik yönden gelişmiş bireylerin kişilerarası iletişimde başarılı, empatik yönü zayıf olan bireylerin ise başarısız olduğunu ifade etmektedir. Araştırma sonuçları empatik eğilimi düşük bireylerin sanal ortamdaki ilişkilerde de benzer biçimde başarısız olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçları empatik eğilim düştükçe siber mağduriyetin arttığını göstermiştir. Empatik eğilimin yüksek olmasının bireyleri siber zorbalığa maruz kalmaktan koruduğu görülmektedir. Empatik eğilimi yüksek bireylerin yakın ilişkiler kurma çabası içinde olmasının siber zorbalığın hedefi durumuna gelmelerini önlediği ifade edilebilir. Nitekim Dilmaç (2009) tarafından yapılan araştırmada da çok sayıda kişisel arkadaşlık kurma ve sürdürmeyi içeren yakınlığın siber zorbalığa maruz kalmayı olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur. Campfield (2008) ise arkadaşlarına kızan, sosyal ve duygusal problemler yaşayan, yalnız ve düşük özsaygıya sahip olan, arkadaşlık ilişkilerinden memnun ve mutlu olmayan, arkadaş sayısı az olan kişilerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığını ifade etmektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusunda haftalık internet kullanma süresinin siber mağduriyeti açıkladığı görülmüştür.

Bu veri, Roland'ın (2002) internete günde 3 ya da daha fazla saat bağlanan erkeklerin siber mağdur olma ihtimallerinin 4 kat arttığını saptadığı araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte internet kullanma sıklığı ile siber mağduriyet arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını ve aracı etmenlerin varlığı ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır (Erdur-Baker, 2010).

Araştırma sonucunda kız ve erkek öğrenciler arasında siber zorbalık açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları yapılan diğer araştırmalarla (Arıcak ve diğer, 2008; Dilmaç, 2009; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Erdur-Baker, 2010; Eroğlu, 2011; Li, 2007; Slonje ve Smith, 2008; Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010) tutarlıdır. Erkeklerin daha fazla siber zorbalık yapması cinsiyetin şiddete yönelik tutumla ilişkisi dikkate alınarak incelenebilir. Yapılan araştırmalar (Balkıs, Duru ve Buluş, 2005; Pişkin, 2006) erkeklerin şiddete yönelik tutumlarının kız öğrencilerden daha olumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca kızların internet kullanımının erkeklerden daha çok denetlenmesi de (Erdur-Baker, 2010) bunun bir nedeni olarak değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçları siber mağduriyet açısından kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermiştir. Bu sonuç, erkeklerin daha çok siber mağduriyet yaşadığını (Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007), kızların daha çok siber zorbalığa maruz kaldığını (Dilmaç, 2009; Kowalski ve Limber, 2007) gösteren araştırma bulguları ile farklılaşırken; siber mağduriyet açısından erkekler ve kızlar arasında fark bulunmadığını (Topçu, 2008) gösteren araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonuçları empatik eğilimin algılanan akademik başarıyı arttırdığını göstermiştir. Empatik eğilimin algılanan akademik başarıyla ilişkisini inceleyen bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Öğrencilerin arkadaşlarıyla olumlu ve destekleyici ilişkiler yaşadıklarında, okula bağlılıklarının ve algılanan akademik başarılarının arttığı bildirilmektedir (Booker, 2004; Durmaz, 2008; Sarı, 2012). Olumlu ve destekleyici sosyal ilişkiler kurmada önemli etmenlerden birisinin empatik eğilim olacağı ifade edilebilir. Nitekim öğrencilerin empatik eğilimlerinin düşük olmasının olumlu sosyal davranışlar geliştirmekte zorlanmalarına (Kapıkıran, Kapıkıran ve Başaran, 2010) yol açtığını bildiren araştırma bulguları bu yorumu destekler niteliktedir. Arkadaşları ve öğretmenleriyle kaliteli sosyal ilişkiler geliştiremeyen öğrenciler okul yaşamından tatmin olamayacak ve bu durum da akademik başarının düşmesine yol açacaktır. Bu bağlamda empatik eğilim ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık edebilecek etmenlerin incelenmesi yararlı olacaktır.

Algılanan akademik başarının düşmesinin siber zorbalığa yol açtığı bildirilmektedir. Akademik başarı ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardan elde edilen bulgular akademik başarının düşmesinin siber zorbalığı etkilemediğini ortaya koymuştur (Beran ve Li, 2005; Huang ve Chou, 2010; Mitchell, 2011). Bununla birlikte akademik başarının düşük olmasının çeşitli davranışsal sorunlarla ilişkili olduğu düşünüldüğünde (Pekel, 2004) akademik başarının siber zorbalığı arttırdığına ilişkin bulgu beklenen bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin akademik başarı düşüklüğünden kaynaklanan olumsuzluklarla baş etmek için siber zorbalığa yönelmiş olacağı ifade edilebilir. Bunun yanında akademik başarısı düşük olduğu için okul arkadaşları tarafından zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, siber zorbalık yaparak intikam almaya çalıştıkları şeklinde farklı yorumlar da yapılabilir. Araştırmacıları bu yorumu yapmaya iten etmen olarak siber zorbalığın önemli nedenlerinden birisinin intikam alma olduğunun (Yaman ve Peker, 2012) belirtilmesidir. Bununla birlikte bunların yalnızca bir yorum olduğu ve bu yorumları test edecek araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir.

Bu araştırmada ayrıca akademik başarının empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiği bulunmuştur. Birçok araştırmacının empatinin düşmesinin siber zorbalığı arttırdığını ortaya koymasına karşın (Steffgen, König, Pfetsch ve Melzer, 2011), aralarındaki ilişkiye aracı edebilecek etmenleri inceleyen araştırma sayı-

sının (Ang ve Goh, 2010; Topçu, 2008) oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda empatinin düşmesinin siber zorbalığı nasıl arttırdığına ilişkin araştırma bulgularının oldukça yetersiz olduğu ifade edilebilir. Bundan dolayı empatik eğilimin siber zorbalığı akademik başarı aracılığıyla etkilediğini ortaya koyan bu araştırma bulgusu oldukça önemli olarak değerlendirilebilir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1.Okul psikolojik danışmanı öğrencilere bilişim ve iletişim teknolojilerini daha güvenli bir şekilde kullanabilmeleri amacıyla bilişim ve iletişim teknolojilerinin kullanımını sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikeler ve bu tehlikelerden nasıl korunacakları hakkında seminer verebilir.

2.Siber zorbalıkla mücadele için öğrencilerin cep telefonu ve interneti nasıl akılcıca, sorumlu bir şekilde ve etik değerlere uygun olarak kullanmalarını öğrenmeleri gerekmektedir. Bu konuda öğrencilere, öğretmenlere ve ailelere bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması konusunda eğitici bilgiler verilebilir.

Siber zorbalık ve mağduriyete etki eden faktörleri belirlemede önemli ipuçları sunan bu araştırmanın sınırlılıklarından da bahsetmek yararlı olacaktır. Okullarda internet erişiminin sağlanması, internet kafelerin yaygınlığı, cep telefonundan internete bağlanmanın kolaylaşması ve her ailenin internet erişimini sağlayabilme imkânının olması iletişim teknolojilerinin olumlu kullanımının yanı sıra olumsuz kullanımına da yol açabilmektedir. Dolayısıyla araştırmada incelenen değişkenlerin ergenler dışındaki örneklem grupları üzerinde de çalışılması önerilebilir. Ayrıca, farklı değişkenler ele alınarak yapılacak olan çalışmalar, siber zorbalık ya da siber zorbalığa maruz kalma durumunu etkileyen etmenleri belirleme açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akbulut, Y., Şahin, Y.L., & Erişti, B. (2010). Development of a scale to investigate cyber victimization among online social utility members. *Contemporary Educational Technology*, 1(1), 46-59.

Ang, R.P., & Goh, D.H. (2010). Cyberbullying among adolescents: the role of affective and cognitive empathy, and gender. *Child Psychiatry Human Development*, 41(4), 387-397.

Arıcak, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.

Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N. ve diğer. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior* 11(3), 253-262.

Balkıs, M., Duru, E., & Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumların öz-yeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağımlılık duygusu ile ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.

Baron, R.M., & Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychology research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.

Belsey, B. (2007). Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*, 88(1), 14-21.

Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.

Booker, K.C. (2004). Exploring school belonging and academic achievement in African American adolescents. *Curriculum and Teaching Dialogue*, 6(2), 131-143.

Campfield, D.C. (2008). *Cyber bullying and victimization: psychosocial characteristics of bullies, victims, and bully/victims*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Montana, Montana.

Çetin, B., Peker, A., & Eroğlu, Y. (2010). Kız öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcıları olarak internet bağımlılığı ve yaşam doyumu. Keser, N., Baytekin, B. (Eds). *1.Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi Kongre Kitabı* (ss.181-186). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Çetin, B., Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2011). Siber zorbalığın bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(3), 1064-1080.

Çetin, B., Yaman, E., & Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computer & Education*, 57(4), 2261-2271.

Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S., & Pepsöy, S. (2012). Ergenlerde ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 637-653.

Çifçi, S. (2010). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

David-Ferdon, C., & Hertz, M.F. (2007). Electronic media, violence, and adolescents: An emerging health problem. *Journal of Adolescent Health*, 41, 1-5.

De Wied, Goudena, P.P., & Matthys, W. (2005). Emphaty in boys with disruptive behavior disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 867-880.

Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325.

Durmaz, A. (2008). *Liselerde okul yaşamı kalitesi (Kırklareli ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1-2), 155-190.

Dökmen, Ü. (1998). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyber bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 27, 31-42.

Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12, 109-125.

Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-20.

Eroğlu, Y., Çetin, B., Güler, N., Peker, A., & Pepsöy, S. (2011). From cybervictimization to coping ways of stress: Gender as moderator. Chova, L.G., Belenguer, D.M. & Martinez, A.L. (Eds.) *Proceedings of EDULEARN11 Conference* (pp.2699-2707). Barcelona: Spain.

Gini, G., Albiero, P., Benelli, B., & Altoe, G. (2007). Does empathy predict adolescents' bullying and defending behavior? *Aggressive Behavior*, 33, 467-476.

Hinduja, S., & Patchin, J.W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. California: Carwin Pres.

Huang, Y., & Chou, C. (2010). An analysis of multiple factors of cyber bullying among junior high school students in Taiwan. *Computers in Human Behavior*, 26, 1581-1590.

Ireland, J.L. (1999). Provicims attitudes and empathy in relation to bullying behavior among prisoners. *Legal and Criminological Psychology*, 4, 51-56.

Jolliffe, D., & Farrington, D.P. (2006). Examining the relationship between low empathy and bullying. *Aggressive Behavior*, 32(6), 540-550.

Kapıkıran, N.A., Kapıkıran, Ş., & Başaran, B.I. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin empatik eğilimler ve algıladıkları anne ve baba olumlu sosyal davranışları: Cinsiyetin farklılaştırıcı rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1), 1-19.

Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, A., & Siyez, D.M. (2010). KA-Sİ çocuk ve ergen için empatik eğilim ölçüğü: Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim* 25(156), 110-125.

Keith, S., & Martin, M. E. (2005). Cyber bullying: Creating culture of respect in a cyber World. *Reclaiming Children and Youth*13(4), 224-228.

Keskin, G., & Sezgin, B. (2009). Bir grup ergende akademik başarı durumuna etki eden etmenlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(10), 3-18.

Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.

Lacey, B. (2007). *Social Aggression: A study of internet harassment*. Unpublished doctoral dissertation, Long Island University, ABD.

Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.

Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.

Ma, H.K., Shek, D.T.L., & Lam, C.O.B. (2000). Parental, peer, and teacher influences on the social behavior of Hong Kong chinese adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 161, 65-78.

Mesch, G.S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 12(4), 387-393.

Mitchell, M.S. (2011). *Cyberbullying and academic achievement: research into the rates of incidence, knowledge of consequences, and behavioral patterns of cyberbullyin*. Unpublished master dissertation, University of Connecticut, Connecticut.

Öz, F. (1998). Son sınıf öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(2), 32-38.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.

Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Peker, A., & Eroğlu, Y. (2010). Erkek öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcısı olarak internet bağımlılığı. Sünbül, A.M. ve Şahin, İ. (Eds.) 4. *Ulusla-*

rarası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kitabı (ss. 862-867). Konya: Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi.

Peker A., Eroğlu Y., & Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 205-221.

Pişkin, M. (1991). Empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 775-784.

Pişkin, M. (2006, Mart). *Akran zorbalığı olgusunun ilköğretim öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi*. 1. Şiddet ve okul: Okul ve çevresinde çocuğa yönelik şiddet ve alınabilecek tedbirler sempozyumu'nda sunulmuş sözlü bildiri, İstanbul.

Raskauskas, J., & Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.

Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Education Research*, 44(1), 55-67.

Sarı, M. (2012). Empatik sınıf atmosferi ve arkadaşlara bağlılık düzeyinin lise öğrencilerinin okul yaşam kalitesine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(1), 95-119.

Sergeant, M.J.T., Dickins, T.E., Davies, M.N.O., & Griffiths, M.D. (2006). Agression, empathy and sexual orientation in males. *Personality and Individual Differences*, 40, 475-486.

Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying. Issues and solutions fort he school, the classroom and the home*. New York: Oxon Published

Slonje, R., & Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.

Sobel, M.E. (1982). *Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models*. In S. Leinhardt (Ed.), *Sociological Methodology*, 1982 (pp. 290-312). Washington DC: American Sociological Association.

Soutworth, C., Finn, J., Dawson, S., Fraser, C., & Tucker, S. (2007). Intimate partner violence, teknoogy, and stalking. *Violence Against Women*, 13, 842-856.

Steffgen, G., König, A., Pfetsch, J. & Melzer, A. (2011). Are cyberbullies less emphatic? Adolescents' cyberbullying behavior and emphatic responsiveness. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 643-648.

Strom, P., & Strom, R. (2004).” Bullied by a Mouse.”[Online] Retrieved on 17-November-2010, at URL:

<http://www.childresearch.net/resource/research/2004/member35.htm>

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S.H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarında bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, 257-270.

Tangney, J.P., Baumeister, R.F., & Boone, A.L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2), 271-324.

Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*. Unpublished Master Dissertation, Middle East Technical University, Ankara.

Topçu, C. & Erdur-Baker, Ö. (2007). Geleneksel akran zorbalığının, siber zorbalığın ve bu iki zorbalık türü arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. 16. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı* (ss. 456-461). Tokat.

Topçu, Ç., Baker, Ö.E., Çapa., & Aydın, Y. (2008). Examination of cyber bullying experiences among Turkish students from different school types. *CyberPsychology & Behavior*, 11, 643-648.

Valkenburg, P. M., & Soeters, K. E. (2001). Children's positive and negative experiences with the internet. *Communication Research*, 28, 652-675.

Willard, N.E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats*. U.S.A: Research Pres.

Williams, K. R. ve Nancy G. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 14-21.

Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of Adolescent Health*, 41, S51-S58.

Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.

Ybarra, L.M., & Mitchell, K. J. (2004). Youth engage in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27 (3), 319-336

Ybarra, M., West, M.D., & Leaf, P. (2007). Examining the overlap in internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health* 41, S42-S50.

Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 329-340.